

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi maatalousyrittäjien eläkelain ja maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain 3 ja 5 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että maatalousyrittäjien eläkelaisissa ja maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslaissa tarkemmin määriteltäisiin niiden henkilöiden piiri, joita nykykäytännön mukaan voidaan pitää maatalousyrittäjän perheenjäsenenä. Samalla ehdotetaan heistä käytettäväksi nimitystä perheyrittäjien jäsen.

Edelleen esityksessä ehdotetaan täsmennettäväksi sitä maatalousyrittäjien eläkelain säännöstä, joka koskee vastuuta toisen henkilön vakuutusmaksuista.

Lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

PERUSTELUT

1. Nykyinen tilanne

Voimassa olevan maatalousyrittäjien eläkelain (467/69) mukaan maatalousyrittäjällä tarkoitetaan maatilatalouden harjoittajaa, kalastajaa ja poronmistajaa sekä henkilöä, joka perheenjäsenenä tekee maatilatalouden työtä, kalastustyötä tai poronhoitotyötä. Vastaava säännös on maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslaissa (1026/81). Laeissa ei ole ohjetta siitä, minkälaisessa sukulaisuussuhteessa perheenjäseneksi katsottavan tulee olla yrittäjään, eikä siitä, mitä heidän yhdessä asumiseltaan ja muilta olosuhteiltaan vaaditaan. Maatalousyrittäjien eläkelain voimaan tullessa tulkittiin perheenjäsenen käsite niin, että se tarkoitti maatilatalouden harjoittajan, kalastajan ja poronmistajan taloudessa elävää ja hänelle suoraan etenevässä tai takenevassa polvessa sukua olevaa henkilöä ja tämän puolisoa.

Lakia sovellettaessa maatalousyrittäjän perheenjäsenen käsite on muuttunut. Sukulaisuuden piiri on laajentunut ja samassa taloudessa elämisen vaatimus on lieventynyt. Koska maatalousyrittäjien työsken-televien eri sukupolvien

erillään asuminen on yleistynyt, on osallistumista yrityksen työhön alettu pitää ratkaisevampana kuin samassa taloudessa elämistä. Tietyissä olosuhteissa perheenjäsenen on katsottu voivan asua jopa viljelmän ulkopuolellakin. Tätä vähitellen tapahtunutta oikeuskäytännön muutosta ovat ohjanneet ennen kaikkea valitusviranomaisten ratkaisut.

Tapaturmavakuutuslain (608/48) ja sitä edeltäneiden vastaavien lakien piiriin ovat vanhastaan kuuluneet työsuhteessa olevat henkilöt. Kun tapaturmavakuutusjärjestelmää täydennettiin maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslailla, tämän lain soveltamispiiri säädettiin samaksi kuin maatalousyrittäjien eläkelain soveltamispiiri. Lain piiriin kuuluvat paitsi varsinaiset maatalousyrittäjät myös heidän perheenjäsenensä, jopa siinäkin tapauksessa, että heille viljelmällä tehdystä työstä maksetaan palkkaa ja heidät siten työoikeudellisesti voidaan katsoa työsuhteessa oleviksi työntekijöiksi. Kun perheenjäsenen käsitteelle käytännössä on annettu edellä selostettu väljä sisältö, on syntynyt epävarmuutta siitä, ketkä viljelmällä työskentelevistä henkilöistä kuuluvat maatalous-

yrittäjien tapaturmavakuutuksen ja ketkä työn-tekijöiden tapaturmavakuutuksen piiriin. Tästä aiheutuu jatkuvasti vaikeuksia järjestelmiä täytäntöön pantaessa. Jotta kysymyksessä oleva rajankäynti ei jäisi perheenjäsenen käsitteen epäselvän tulkinnan varaan, näyttäisi tarkoituksenmukaiselta, että lakiin otettaisiin seikkaperäiset säännökset siitä, keitä varsinaisen maatalousyrittäjän ohella on pidettävä maatalousyrittäjien eläke- ja tapaturmavakuutusjärjestelmään kuuluvina.

2. Ehdotetut muutokset

Edellä kerrotusta syystä ehdotetaan, että vakuuttamisen lähtökohdaksi maatalousyrittäjien järjestelmissä otetaan perheenjäsenyyden sijasta perheyriityksen jäsenyys. Jotta henkilö voitaisiin katsoa perheyriityksen jäseneksi, hänen on täytettävä tietyt ehdot. Ne koskevat sukulaisuutta, asumista ja työntekoa. Ehdot täyttävästä vakuuttavasta käytettäisiin nimitystä perheyriityksen jäsen. Ehdotetuilla muutoksilla on tarkoitus vahvistaa pääasiassa nykyinen käytäntö.

Edellä esitetyn perusteella ehdotetaan, että maatalousyrittäjien eläkelakiin lisätään uusi 1 a §. Siinä erotettaisiin selvästi kolme eri tilannetta, joissa henkilö voi olla perheyriityksen jäsen. Kussakin tilanteessa painotettaisiin eri tavalla yhteisen talouden, sukulaisuuden läheisyyden ja työnteon laajuuden vaatimusta. Ehdotetun pykälän 1 momentin 1 kohta koskisi maatilatalouden harjoittajia, kalastajia ja poronomistajia, kun taas 2 ja 3 kohta sisältäisivät vain maatilatalouden harjoittajia koskevia erityissäännöksiä.

Ehdotetussa 1 kohdassa on mainittu ne henkilöt, jotka vanhastaan ja yleisesti katsotaan perheenjäseniksi. Tämä kohta koskee sitä perinteistä tilannetta, jossa eletään samassa taloudessa. Yhteinen asunto ja talous voivat olla myös yrityksen ulkopuolella. Tässä kohdassa tarkoitettua henkilön tai hänen puolisonsa tulisi olla maatilatalouden harjoittajalle, kalastajalle tai poronomistajalle taikka tämän puolisolalle sukua suoraan takenevassa tai etenevässä polvessa. Ehdotettu säännös on tältä osin lähes samasanainen kuin säännös perheenjäsenestä tapaturmavakuutuslaissa.

Ehdotetun 2 kohdan mukaan maatilatalouden harjoittajan kanssa viljelmällä vakinaisesti asuva henkilö katsottaisiin perheyriityksen jäseneksi, jos hän tai hänen puolisonsa on maatilatalouden harjoittajalle tai tämän puolisolalle sukua suoraan etenevässä tai takenevässä polvessa eli samassa

sukulaisuussuhteessa kuin maatalousyrittäjän taloudessa elävältä edellytetään. Kun tässä kohdassa vaaditaan samalla viljelmällä asumista, voisivat perheyriityksen jäseninä olla myös sivusukulaiset eli maatilatalouden harjoittajan veli tai sisar taikka täti, setä tai eno taikka veljen tai sisaren lapsi.

Lakiehdotuksen lähtökohtana on tältä osin, että niin maatilatalouden harjoittaja kuin perheyriityksen jäsenkin asuvat vakinaisesti samalla viljelmällä. Viljelmän käsite on määritelty maatalousyrittäjien eläkelain 2 §:ssä. Viljelmällä tarkoitetaan sekä maatiloja että metsätiloja. Asuminen viljelmän rajoista selvästi erillään olevassa kerrostai rivitalossa taikka omakotitalossa ei ole viljelmällä asumista.

Ehdotetun 3 kohdan nojalla perheyriityksen jäsen olisi sellainen henkilö, joka ei elä maatilatalouden harjoittajan taloudessa eikä asu hänen kanssaan samalla viljelmällä. Jotta järjestelmä tällöinkin säilyttäisi selkeytensä, vaadittaisiin perheyriityksen jäseneltä läheistä sukulaisuutta yrittäjään. Korkein oikeus on katsonut perheenjäseneksi maatilatalouden harjoittajan lapsen, joka työskentelee päätoimisesti viljelmällä mutta asuu sen välittömässä läheisyydessä. Vastaavasti katsottaisiin ehdotetussa 3 kohdassa perheyriityksen jäseneksi sellainen maatilatalouden harjoittajan lapsi tai vanhempi taikka lapsen tai vanhemman puoliso, joka viljelmällä tai sen läheisyydessä asuen tekee viljelmällä työtä säännöllisesti ja pääasiallisesti.

Momentin 3 kohdan tarkoituksena on saattaa maatalousyrittäjien järjestelmän piiriin ne viljelmän ulkopuolella asuvat lähisukulaiset, joiden taloudellisen toiminnan painopiste selvästi on yrityksessä ja joiden työpanoksella on toisaalta yritykselle olennainen merkitys. Tämä edellyttää, että kysymyksessä oleva lähisukulainen säännöllisesti osallistuu työhön viljelmällä niinä aikoina, joina sillä on taloudellista toimintaa, ja että työnteko viljelmällä edustaa hänen pääasiallista työtään. Jos tällainen työntekijä suurimman osan vuodesta päätoimisesti työskentelee muualla, on hänet rinnastettava vieraaseen työvoimaan ja edelleenkin vakuutettava työsuhteessa olevana työntekijänä. Muualla työskentelyyn on rinnastettava myös opiskelu ja eläminen työttömyysturvavarassa.

Viljelmän läheisyydessä asumista ei voi määritellä kilometrein. Asumisvaatimus toteutuisi, jos henkilö asuu sellaisella etäisyydellä, että hän voi selvästi täyttää työnteolle asetetut vaatimukset.

Ehdotetun uuden 1 a §:n 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että 1 momenttia sovelletta-

essa ottolapsi ja ottovanhempi katsotaan lapseksi ja vanhemmaksi myös milloin ottolapsisuhde on perustettu ennen 1 päivää tammikuuta 1980. Myöhemmin vahvistettujen lapseksiottamisten osalta tämä seuraa suoraan lapseksiottamisesta annetun lain (153/85) säännöksistä.

Tammikuussa 1987 annetuilla laeilla (37 ja 36/87) on maatalousyrittäjien eläkelain 1 §:n 2 momenttiin lisätty uusi 5 kohta ja maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain 3 §:ään uusi 5 kohta. Näiden säännösten mukaan maatalousyrittäjänä pidetään myös henkilöä, joka osallistuu yrityksen työhön ja elää jatkuvasti maatalousyrittäjän kanssa yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa. Maatalousyrittäjien eläkelain 10 §:n 4 momentin mukaan maatalousyrittäjä on vastuussa samassa yrityksessä työskentelevien perheenjäsentensä vakuutusmaksuista niin kuin omasta velastaan. Tämän säännöksen nojalla myös aviopuolisoitten on katsottu olevan vastuussa toistensa vakuutusmaksuista. Säännöstä tulisi muuttaa niin, että varsinaisen maatalousyrittäjän vastuu ulottuisi myös hänen kanssaan avioliitonomaisissa olosuhteissa elävän henkilön vakuutusmaksuun ja että siitä selkeästi ilmenisi myös vastuu aviopuolison vakuutusmaksusta. Lisäksi tähän säännökseen tulisi tehdä ehdotetusta 1 a §:stä aiheutuva muutos. Maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain 18 §:n 1 momenttiin sisältyvän viittaussäännöksen nojalla vastuu ulottuu myös maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain mukaisiin maksuihin.

Myös maatalousyrittäjien eläkelain 1 §:n 2 momentin 4 kohtaan, 8 §:n 4 momenttiin ja 11 §:n 3 momenttiin tulisi tehdä tähän lakiin ehdotetusta 1 a §:stä johtuvat muutokset.

Maatalousyrittäjien tapaturmavakuutusjärjestelmässä olisi sovellettava samoja käsitteitä kuin maatalousyrittäjien eläkejärjestelmässä. Tämän

vuoksi maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain 3 §:n 4 kohdassa käsite perheenjäsen tulisi korvata käsitteellä perheyrittäjien jäsen. Lain 5 §:ään, sen uudeksi 2 momentiksi olisi lisättävä viittaussäännös, jonka mukaan maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslakia sovellettaessa henkilö katsotaan perheyrittäjien jäseneksi sen mukaan kuin maatalousyrittäjien eläkelain 1 a §:ssä säädetään.

3. Taloudelliset vaikutukset

Esityksen tarkoituksena on lähinnä vahvistaa voimassa oleva käytäntö lainsäädännöllä ja näin ollen lakien muutokset eivät lisäisi maatalousyrittäjien eläke- ja tapaturmavakuutusjärjestelmän kustannuksia.

4. Voimaantulo- ja soveltamissäännökset

Lakien olisi tultava voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

Maatalousyrittäjien eläkelakiin lisättäväksi ehdotettua 1 a §:ää sovellettaisiin perheyrittäjien jäsenen säännöksen voimaantulosta alkaen. Ennen sen voimaantuloa annetut päätökset, joiden nojalla maatalousyrittäjä on vakuutettu maatalousyrittäjien eläkelain 1 §:n 2 momentin 4 kohdan nojalla perheenjäsenenä, pysyisivät voimassa niin kauan kuin vakuuttamisen perusteena olevat olosuhteet säilyvät ennallaan.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

maatalousyrittäjien eläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 14 päivänä heinäkuuta 1969 annetun maatalousyrittäjien eläkelain (467/69) 1 §:n 2 momentin 4 kohta, 8 §:n 4 momentti, 10 §:n 4 momentti ja 11 §:n 3 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 1 §:n 2 momentin 4 kohta 23 päivänä tammikuuta 1987 annetussa laissa (37/87), 8 §:n 4 momentti 3 päivänä joulukuuta 1982 annetussa laissa (882/82), 10 §:n 4 momentti 17 päivänä joulukuuta 1971 annetussa laissa (873/71) ja 11 §:n 3 momentti 20 päivänä syyskuuta 1974 annetussa laissa (751/74), sekä

lisätään lakiin uusi 1 a § seuraavasti:

1 §

Maatalousyrittäjällä tarkoitetaan:

4) henkilöä, joka tekee 1, 2 tai 3 kohdassa mainittua työtä perheyrittäjien jäsenenä; sekä

1 a §

Perheyrittäjien jäsenenä tarkoitetaan henkilöä:

1) joka elää vakinaisesti 1 §:n 2 momentin 1, 2 tai 3 kohdassa tarkoitetun maatalousyrittäjän taloudessa ja on tälle tai tämän puolisolle sukua suoraan takenevassa tai etenevässä polvessa taikka on tässä tarkoitetun henkilön puoliso;

2) joka asuu viljelmällä, jolla maatilatalouden harjoittaja itsekin asuu, ja on 1 kohdassa tarkoitettu sukulainen tai puoliso taikka maatilatalouden harjoittajan tai tämän vanhemman veli tai sisar taikka maatilatalouden harjoittajan veljen tai sisaren lapsi; tai

3) joka asuu viljelmällä tai sen läheisyydessä ja tekee viljelmällä maatilatalouden työtä säännöllisesti ja pääasiallisesti ja on maatilatalouden harjoittajan lapsi tai vanhempi taikka tällaisen henkilön puoliso.

Ottolapsi ja ottovanhempi katsotaan 1 momenttia sovellettaessa lapseksi ja vanhemmaksi myös niissä tapauksissa, kun ottolapsisuhde on perustettu ennen 1 päivää tammikuuta 1980.

8 §

Maatilatalouden työhön osallistuvan perheyri-

tyksen jäsenen työtulona pidetään hänelle maksettavaa palkkaa ottaen kuitenkin huomioon, mitä 1 momentissa on säädetty.

10 §

Edellä 1 §:n 2 momentin 1, 2 tai 3 kohdassa tarkoitettu maatalousyrittäjä on vastuussa samassa yrityksessä työskentelevän aviopuolisonsa ja perheyrittäjien jäsenen sekä 1 §:n 2 momentin 5 kohdassa tarkoitetun henkilön vakuutusmaksuista niin kuin omasta velastaan. Jos tämän lain mukaista yrittäjätoimintaa harjoitetaan yhtymänä, vastaa myös yhtymä tähän toimintaan perustuvista osakkaittensa vakuutusmaksuista niin kuin omasta velastaan.

11 §

Mitä 2 momentissa on säädetty, sovelletaan myös maatilatalouden työhön osallistuvaan 8 §:n 4 momentissa tarkoitettuun sellaiseen perheyrittäjien jäseneseen, jolle ei makseta palkkaa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 198 .

Jos maatalousyrittäjä on tämän lain voimaan tullessa vakuutettu maatalousyrittäjien eläkelain 1 §:n 2 momentin 4 kohdan nojalla perheenjäsenenä, hänen vakuutuksensa jatkuu niin kauan kuin vakuuttamisen perusteena olevat olosuhteet säilyvät ennallaan.

2.

Laki**maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain 3 ja 5 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 23 päivänä joulukuuta 1981 annetun maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain (1026/81) 3 §:n 4 kohta, sellaisena kuin se on 23 päivänä tammikuuta 1987 annetussa laissa (36/87), sekä *lisätään* 5 §:ään uusi 2 momentti seuraavasti:

3 §

Maatalousyrittäjällä tarkoitetaan tässä laissa:

— — — — —
 4) henkilöä, joka tekee 1, 2 tai 3 kohdassa
 mainittua työtä perheyriityksen jäsenenä; sekä
 — — — — —

5 §

— — — — —
 Henkilö katsotaan perheyriityksen jäseneksi sen
 mukaan kuin maatalousyrittäjien eläkelain
 1 a §:ssä säädetään.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
 kuuta 198 .

Helsingissä 18 päivänä syyskuuta 1987

Tasavallan Presidentti**MAUNO KOIVISTO**Sosiaali- ja terveysministeri *Helena Pesola*

1.

Laki

maatalousyrittäjien eläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 14 päivänä heinäkuuta 1969 annetun maatalousyrittäjien eläkelain (467/69) 1 §:n 2 momentin 4 kohta, 8 §:n 4 momentti, 10 §:n 4 momentti ja 11 §:n 3 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 1 §:n 2 momentin 4 kohta 23 päivänä tammikuuta 1987 annetussa laissa (37/87), 8 §:n 4 momentti 3 päivänä joulukuuta 1982 annetussa laissa (882/82), 10 §:n 4 momentti 17 päivänä joulukuuta 1971 annetussa laissa (873/71) ja 11 §:n 3 momentti 20 päivänä syyskuuta 1974 annetussa laissa (751/74), sekä

lisätään lakiin uusi 1 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

Maatalousyrittäjällä tarkoitetaan:

4) henkilöä, joka tekee 1, 2 tai 3 kohdassa mainittua työtä niissä tarkoitetun yrittäjän perheenjäsenenä; sekä

Maatalousyrittäjällä tarkoitetaan:

4) henkilöä, joka tekee 1, 2 tai 3 kohdassa mainittua työtä *perheyriityksen jäsenenä*; sekä

1 a §

Perheyriityksen jäsenellä tarkoitetaan henkilöä:

1) joka elää vakinaisesti 1 § 2 momentin 1, 2 tai 3 kohdassa tarkoitetun maatalousyrittäjän taloudessa ja on tälle tai tämän puolisolle sukua suoraan takenevassa tai etenevässä polvessa taikka on tässä tarkoitetun henkilön puoliso;

2) joka asuu viljelmällä, jolla maatilatalouden harjoittaja itsekin asuu, ja on 1 kohdassa tarkoitettu sukulainen tai puoliso taikka maatilatalouden harjoittajan tai tämän vanhemman veli tai sisar taikka maatilatalouden harjoittajan veljen tai sisaren lapsi; tai

3) joka asuu viljelmällä tai sen läheisyydessä ja tekee viljelmällä maatilatalouden työtä säännöllisesti ja pääasiallisesti ja on maatilatalouden harjoittajan lapsi tai vanhempi taikka tällaisen henkilön puoliso.

Ottolapsi ja ottovanhempi katsotaan 1 momenttia sovellettaessa lapseksi ja vanhemmaksi myös niissä tapauksissa, kun ottolapsisuhde on perustettu ennen 1 päivää tammikuuta 1980.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

8 §

Maatilatalouden työhön osallistuvan *muun* perheenjäsenen työtulona pidetään hänelle maksettavaa palkkaa ottaen kuitenkin huomioon, mitä 1 momentissa on säädetty.

Maatilatalouden työhön osallistuvan *perheyri-tyksen jäsenen* työtulona pidetään hänelle maksettavaa palkkaa ottaen kuitenkin huomioon, mitä 1 momentissa on säädetty.

10 §

Maatalousyrittäjä on vastuussa samassa yrityksessä työskentelevien perheenjäsentensä vakuutusmaksuista niin kuin omasta velastaan. Jos tämän lain mukaista yrittäjätoimintaa harjoitetaan yhtymänä, vastaa myös yhtymä tähän toimintaan perustuvista osakkaittensa vakuutusmaksuista niin kuin omasta velastaan.

Edellä 1 §:n 2 momentin 1, 2 tai 3 kohdassa tarkoitettu maatalousyrittäjä on vastuussa samassa yrityksessä *työskentelevän aviopuolisonsa ja perheyri-tyksen jäsenen sekä 1 §:n 2 momentin 5 kohdassa tarkoitettun henkilön* vakuutusmaksuista niin kuin omasta velastaan. Jos tämän lain mukaista yrittäjätoimintaa harjoitetaan yhtymänä, vastaa myös yhtymä tähän toimintaan perustuvista osakkaittensa vakuutusmaksuista niin kuin omasta velastaan.

11 §

Mitä 2 momentissa on säädetty, sovelletaan myös maatilatalouden työhön osallistuvaan 8 §:n 4 momentissa tarkoitettuun sellaiseen *muuhun* perheenjäseneseen, jolle ei makseta palkkaa.

Mitä 2 momentissa on säädetty, sovelletaan myös maatilatalouden työhön osallistuvaan 8 §:n 4 momentissa tarkoitettuun sellaiseen *perheyri-tyksen jäseneseen*, jolle ei makseta palkkaa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 198 .

Jos maatalousyrittäjä on tämän lain voimaan tullessa vakuutettu maatalousyrittäjien eläkelain 1 §:n 2 momentin 4 kohdan nojalla perheenjäsenenä, hänen vakuutuksensa jatkuu niin kauan kuin vakuuttamisen perusteena olevat olosuhteet säilyvät ennallaan.

2.

Laki**maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain 3 ja 5 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 23 päivänä joulukuuta 1981 annetun maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain (1026/81) 3 §:n 4 kohta, sellaisena kuin se on 23 päivänä tammikuuta 1987 annetussa laissa (36/87), sekä *lisätään* 5 §:ään uusi 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

Maatalousyrittäjällä tarkoitetaan tässä laissa:

4) henkilöä, joka tekee 1, 2 tai 3 kohdassa mainittua työtä niissä tarkoitetun yrittäjän perheenjäsenenä; sekä

4) henkilöä, joka tekee 1, 2 tai 3 kohdassa mainittua työtä *perheyrietyksen jäsenenä*; sekä

5 §

Henkilö katsotaan perheyrietyksen jäseneksi sen mukaan kuin maatalousyrittäjien eläkelain 1 a §:ssä säädetään.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 198 ,